

DOMJANIĆ U SUNCU I SENCI

UZ STOTU OBLJETNICU ROĐENJA

LUKO PALJETAK

Dragutin Domjanić, pjesnik što ga noću nikada ne vidješe »u gostionici ili kavani«, a s ulice ga ne pamte »drukčije no u društvu dviju dama: jamačno njegove majke i sestre«,¹ intimni lirik što na kajkavskoj žici kakva dekadentnog *roccocco* odjevenog Petrice Kerempuha opjeva *choses crépusculaires* i vizije *de fin de nuit*, pojava je u hrvatskoj književnosti početkom stoljeća jednako prirodna kao i, kako se to gotovo uvijek govori, izrazitiji Vidrić u čiju ga sjenu, ovog pjesnika sjena i rezeda, tako često stavljaju, pa pisati danas o njemu znači ponovno pokretati neke trajne nedoumice oko njega, ponovo skidati »zelenu mreću« s »turobnog ribnjaka« po kojem još i danas »padaju« kontradiktorne »iglice« kritike.

Dilema. Jedna od dilema koja je suštinski samo djelomično važna za konačnu prosudu cjelokupnog Domjanićevog opusa, i onog štokavskog, više napadanog a ne manje značajnog, i onog kajkavskog, više hvaljenog a manje poznatog, dala bi se u svakom slučaju formulirati prilično jednostavno i glasila bi ovako: izmišlja li i uživljava li se taj skromni gospodin sa začuđenim blijedim licem sanjara u sav taj »lijepi, slatki, laki svijet rokoko«, sve te »ženice, cvijeće, spinete, clavisene, gobeline, čipke, menuete, paževe, parkove, balkone, svilu, baršun, mantile, gardine«,² sve one *jou-jou* stvarčice od porculana, bronce i srebra, ili on naprosto sve te motive uzima iz kruga uspomena na najranije djetinjstvo provedeno u Zagorju, u dvorcu u Krčima i Sv. Ivanu Zelini, nakon čega bi se tada moglo reći da Domjanić »ne unosi u svoj pejsaž ni jednog egzotičnog ili krivotvorenog motiva«,³ jer je »ta plemićka tradicija starih hrvatskih kurija bila srasla sa jednim stanovitim milieumom, koji je bio u neku ruku mješavina gospodstva i kmet-

¹ Vidi *Misli i pogledi* A. G. Matoša, izdanje i naklada Leksikografskog zavoda FNRJ, Zagreb 1955, str. 92.

² Vidi A. B. Šimić, *Sabrana djela*, knjiga II, str. 49.

³ M. Begović, »Domjanićeve izabrane pjesme«, *Obzor*, 10. IV 1955., cit. prema D. Domjanić, *Za zbogom*, Nakladni zavod MH, Zagreb 1972, str. 264.

stva«. »Pod tim starim kurijama«, na drugu stranu, plemenitaši Domjanićevi drijemali su uz tople kamine i dosađivali se na kmetskoj desetini, činžu, gornici i batinama kmetskim:

Drva već eto dogaraju,
a u nama plamena nema,
ajdemo kući — kasno je...
ja mislim, madame — vama se drijema. —

[...], to je bila ta naša slavna, plemenitaška prošlost, nad kojom naši najslavniji pjesnici nariču kao proroci, [...], s osjećajem prezira za svoj vlastiti narod i 'blatnu težačku činzu', koja se 'barbarski' usudila da uđe u njihove lirske parkove, glicinije, aleje, rondeaue i fontane, kojih zapravo nikada osim u slabim stihovima tih plebejaca kod nas nije bilo,⁵ jer je Domjanić »nalazio najljepše motive na Watteauovim platnima pjevajući nježne i profinjene markizice i krinoline, kakvih u našem Zagorju i Prigorju nikada nije bilo«.⁶

Između tih kardinalnih točaka smjestila se Domjanićeva lirika o kojoj i danas, četrdeset i jednu godinu nakon njegove smrti, vrijedi porazmisliti zbog osobina bez kojih bi hrvatska moderna lirika bila siromašnija za jednu diskretnu, (pa vrlo često i spornu), ali svakako prepoznatljivu i osebujnu domjanićevsku dimenziju, koja bi se s valjanim dijalektičkim razlozima dala i dade kreativno i plodonosno nastaviti.

Pomodni rekvizitorij. Potrebno je shvatiti da je sav pomodni dekorativni poetski rekvizitarij Domjanićev onaj isti rekvizitarij što su ga u svoje pjesme unosili i ostali, i naši i evropski pjesnici na smjeni stoljeća, pa koliko god nam on danas izgledao gipsan i izvještačen, onda se činio neophodnim i posve prirodnim a u njemu se izražavala konstantna građanska, malo-građanska, purgerska i seljačka čežnja za otmjenijim i nesvakidašnjim životom. Bilo je to nešto što je na neki način lebdjelo u zraku i ostalo fiksirano u iskićenim secesionističkim fasadama, s kojih se danas na nas cere tragične i komične antičke maske, strašne Gorgone i borbene Minerve, a iz Fortunina roga se prosipa bajoslovno grožđe i voće zajedno sa žbukom što se vremešna runi, zamijenivši u tome trajniji i skuplji mramor, što bi ga negdje u konačnoj svojoj težnji, koja zapravo sve vrijeme koketira s klasikom, romantično i naivno kao snovi kakve sobarice, htjela oponašati.

⁴ V. Lunaček, »O Dragutinu Domjaniću«, cit. prema *ibid.*, str. 261.

⁵ M. Krleža, *Danas*, I/1934, knj. I, br. 2, cit. prema *ibid.*, str. 269.

⁶ S. Kolar, *Pogovor knjizi Dragutin M. Domjanić, Pjesme i popevke*, Zagreb 1955., cit. prema *ibid.*, str. 269.

Raspravljati o tome što bi ostalo kad bismo iz Begovićeve, Vidrićeve, Nikolićeve, Matoševe poezije izbacili sve to, a iz Domjanićeve sve to i sve ono što je Heinevo, Verlaineovo, Nadsonovo, Lenauovo, Vossovo⁷ jednako je bespredmetno kao i raspravljati o tome kakva bi sva ta poezija bila da nije pretrpjela sve te utjecaje, mnogo je važnije prepoznati i naći u svemu tome onaj neponovljivi individualni drhtaj, »specifičnu težinu« riječi i ličnu »temperaturu« koju svaki od tih pjesnika na svoj način unosi u svoje stihove. Ona je u Domjanića neosporno daleko od svake »groznice«, ali zbog toga njegov način nije ništa manje osoban i uvjerljiv.

Otuđenost. Ako u pjesmi kakva je na primjer »Uz kamin« zanemarimo sav otmjeni *milieu*, ako »iznesemo« iz nje sav onaj stilski namještaj što je potencijalno prisutan u tom ambijentu, ako zanemarimo ono nesretno »madame« iz posljednjeg stiha te pjesme, pred sobom ćemo imati dva gola i otuđena ljudska stvora što nemoćno stoje pred svojom samoćom u dijalogu s plamenom, ovijena opnama svojih sjećanja

iz mirisnih proljetnih dana,

pred čitavim nizom pitanja koja neutješivo ostaju bez ikakva mogućeg odgovora.

Zašto smo žarko se ljubili
i vjernost si prisegli često,
jedno bez drugog ginuli...
pa kuda je žar nam taj nesto?

Prepoznat ćemo u toj pjesmi trajan model ljudske sudbine, onaj neizbrisivi osjećaj otuđenosti,⁸

Drva već eto dogaraju,
a u nama plamena nema,
ajdemo kući — Kasno je...
ja mislim, madame — nama se drijema!

što će tek kasnije zadominirati evropskom i našom literaturom, vidjet ćemo u ovoj pjesmi lica što će nam nedugo zatim s Krležine pozornice progovoriti mnogo nervoznijim, napetijim i krvavijim, ali jednako tako drastičnim jezikom otuđenih bića,

Modri plamičci titraju
tek dignuv se s žeravke, ginu,
nas dvoje sami, nijemi sjedimo
u tami pri toplom kaminu.

⁷ Vidi A. B. Šimić, *op. cit.*, str. 51.

⁸ Vidi Domjanićevu pjesmu »Pri obloku«.

L. PALJETAK

Mrka se vela skupljaju,
a sanovni zijevaju kuti;
reći si ništa nemamo,
tek uru je staru čuti.

Takva dva lica nije teško zamisliti u atmosferi »Otmjene dosade«, koju sad treba shvatiti simboličnim dekorom istinske ljudske situacije. Onaj diskretni, gotovo usputni i po principima renesansnog slikarstva napravljeni otvor u priprosti seljački krajolik,

prijeko su seljačka polja daleka,
tamo sred korova mak se žari,

gdje se tako simbolično žari crveni mak, zazvonit će u ovoj sumornoj paleti kao čist simbol čežnje za nepomućenim i jednostavnim ljudskim životom u kojem je ljubav ne samo prirodna nego i moguća.

Minucioznost detalja. Domjanić je u slikanju svog krhkog, otmjenog i napudranog *roccocco* svijeta nestvarne hortikulture i porculana svakako kreativno uvjerljiviji od suvremenih mu kolega, sumišljenika i stanovnika one posvemašnje melankolične parnasovske, simbolične i secesijske arkadije, pa se na njega teško mogu primijeniti one primjedbe što ih je tankočutni i nepoštedni »peglač« Matoš s kulturološkog jednog aspekta uputio Dučićevoj poeziji.⁹ Domjanić je upravo to dobro znao. To se savršeno jasno vidi iz njegovih majstorskih »Figurica«.

Dama s kavaliirom,
Par iz porculana,
Svetlo se glediju
V zadnjem ognju dana.

On je jošće hotel
Zebrati se malo,
Ona se pogledat
Na kamin v zrcalo.

On se nekah srami,
Ona je koketa,
Čas su predi išli
V taktu menueta.

Klavesen je zaspal,
Dišala rezeda. —
Ali kaj najenput
Lica su tek bleđa,

Valjda su si šteli
Čisto malko stati
I povedat nekaj,
Kaj ni smeti znati.

Zgasile se oči,
Ni već smeħa bilo. —
To je samo sunce
Za bosket se skrilo.

⁹ »U 'Dubrovačkom madrigalu' igra se kod Kneza 'vals', valcer, iako je ta igra izvan njemačkih provincija ušla u modu tek u XIX vijeku. Gospođe su u mletačkoj svili, a gospoda u crnom veluru (baršunu). Verlaine bijaše ignorant, ali kako je divno umio vaskrsnuti — ne haljine, već intimnu dušu Baroka!«

Cit. prema *Hrvatska književna kritika*, IV, Kritike A. G. Matoša, MH 1962., str. 133.

Domjanićeve krhke »Figurice« imaju shemu $\underline{\text{v}}$, v v , $\underline{\text{v}}$ / $\underline{\text{v}}$ $\underline{\text{v}}$, v v , $\underline{\text{v}}$, i tako dalje. Taj je ritam karakterističan za cjelokupni doživljaj i ugođaj pjesme. U njemu je vrlo lako prepoznati ritam i takt menueta u svim njegovim navedenim karakterističnim pojedinostima.

I takt	II takt		
da ma, ska va,	li rom //	par iz, por cu,	la na//
$\underline{\text{v}}$, v v ,	$\underline{\text{v}}$ //	$\underline{\text{v}}$, v v ,	$\underline{\text{v}}$ //
			
savianje koljena	prvi korak	dva mala koraka	drugi korak

U prvoj strofi pjesme fiksirana je provokativna inicijalna situacija i osnovni njezin štimung smiraja dana u kojem se gube oštine između stvari, a svjetlost, kao kod svakog pravog impresionista, igra odlučujuću ulogu.

Pjesma se otvara čitavim nizom jasnih srednjih vokala *a* koji sugeriraju ne samo osnovni glazbeni nego i vizualni ugođaj, a između njih se kao zatamnjenje sutona javljaju tu i tamo zatvoreni *o*, odnosno *u*.

Dama s kavalirirom,	a a a a o
Par iz porculana,	a o u a a
Svetlo se glediju	o u
V zadnjem ognju dana.	a o u a a

Upravo tamo gdje se i smisaono javlja svjetlija paleta, javljaju se svijetli vokali *i* i *e*, kao kontrastni tonovi osnovnomu ugođaju strofe,

Svetlo se glediju
e e e i

zatim slijedi delikatno i salonski indiskretno ispričana čitava mala minuciozna roccocco-storija, kojoj po istančanosti nema zapravo premca u cjelokupnoj našoj lirici.¹¹

Poput kakvog Antonija Bustellija, Domjanić je izvanrednim osjećajem za plastiku bujnim i bogatim životom uspio probuditi karakteristike pojedinih figura, i to probuđenje ono je što

¹¹ Dok se ostali pjesnici ove književne epohe trude da svoje dragane od krvi i mesa pretvore u porculanske versajske gospođice, Domjanić sugestivnim umjećem uspijeva svomu paru krhkih porculanskih figurina, uz pomoć svjetla, »udahnuti« život«.

DOMJANIĆ U SUNCU I SENCI

je najzačudnije u cijeloj ovoj pjesmi. Istančanim osjećajem Domjanić slika komplicirana izvijanja i pokrete tih figura, vodeći posebnu pažnju o psihologiji svake od njih,

Ona se nekak srami,
Ona je koketa¹²

— — — — —
Valjda su si šteli
Čisto malko stati
I povedat nekaj,
Kaj ni smeti znati.

— — — — —
On je jošće hotel
Zebrati se malo,
Ona se pogledat
Na kamin v zrcalo,

pletući oko njih mrežu najfinijih odnosa, najrazličitijih osjećaja koketerije, ljubavi, tuge i ljubomore. Za sve to vrijeme pjesma, kako je to već pokazano, sugerira precizno ritam menueta — v, — v, — v, a ta se osnovna shema narušava samo na mjestima gdje je to smislom opravdano, pa tako u stihu

ali kaj najenput
lica su tak bleđa?

dosadašnju pravilnu 3/4 izmjenu troheja zamjenjuje sinkopa, koja naglašava i potcrtava uznemirenost

lica su tak bleđa?

— v, v —, — v

jednako kao i u stihu

kaj ni smeti znati.

v —, — v, — v,

Iz odgovora što slijedi na gornje u pjesmi postavljeno pitanje,

To je samo sunce
Za bosket se skrilo.

Vse je v kmicu zašlo:
Par i ogenj dana,
Pak je bez življenja
Par iz porculana,

¹² Sličnu situaciju fiksira i Begović u uvodu svoje jednočinke »Menuet«. »Malo podalje visok komò, na kome stoje dvije rokoko-statue — Markiz i Dama — od sèverskoga porcelana, naciprovanim vlasuljama. Markiz ima tro-uglasti šešir ispod pazuha, u pozji je da komplimentuje Damu, koja koketno viri kroz lepezu«.

Vidi M. Begović, *Pjesme i drame*, Beograd 1966, str. 158.

L. PALJETAK

Sunce unutar ove antinomije postaje simbol Radosti i Nade,

Če je i oblak hlad
zavil v kmicu nas sad
sunce bu svetlilo taki.

(Kaj ne?!)

Kak bi sad štel se nasmijati,
v suncu na sence pozabit.

(Zlato)

pa se iz toga razvija u simbol esencijalne snage života, izvor svjetlosti probuđenja i o z a r e n j a,

Morti je to — naše sunce,
z zemlje nam dohaja?!

(Dva kipca, V senci)

I sunce je došlo za nami,
pozlatilo stol nam je celi.

(Deca)

A ti si v srce mi
tak puno sunca dala.

(Fala)

Metafizičko sunce. Sunce postaje zlatna ruža, »roža zlata«, metafizičko sunce Domjanićeve metafore, s pravorije-
kom svojeg podneva, te dominira čitavim njegovim krhkim ali preciznim i zakonitim planetarijem, oko njega se okupilo cijelo to pomalo zasjenjeno lirsko zviježđe,

kaplja, kaj v kmici se skriva;
sunce bu v njoj,
v kapljici toj.

(Loza žuti)

Pjesnik fragmenta. Premda se za ovog savršenog majstora lirskih ugođaja s uvjerljivim pravom tvrdi da je stvorio malen broj u cjelini uspjelih pjesama,¹⁵ neosporno je točno da je taj diskretni pjesnik autor brojnih izvanredno uspjelih stihova i cjelina koje se ne mogu naći ni u Vidrića, a pogotovo ne u Begovića. Begovićeve *Knjiga Boccadoro* danas se sve više doima kao zbirka gipsanih

¹⁵ Vidi D. Brozović, »Uz pjesme i popjevke D. Domjanića«, *Krugovi*, 3—4, 1955, cit. prema D. Domjanić, *Za z bogom*, str. 272.

DOMJANIĆ U SUNCU I SENCI

genre-veduta, neprecizna u ritmu i rimi i jeftina u efektu. Ima u Domjanićevim stihovima jedna cijela neobična zvezdana dimenzija,

zvijezde su pale, u moru dršću,

(Srebrna noć)

što se jedanput realizira profinjenim i lomnim slikama,

zvezde su z neba se drobile,
šume kak cvet su ih dobile,

(V jutro)

a drugi put prizorima kozmičke kataklizme koji se na jednu stranu oslanjaju na Silvija Strahimira Kranjčevića, a na drugu pak anticipiraju ekspresionizam A. B. Šimića

u noći za kojima nema zore,
nad kojima mrtve tek zvijezde šute,

(U mistične noći)

i Tina Ujevića,

zaspal: vumreti, vumreti.

(Starinska)

Domjanić neospornom sposobnosti za kreiranje slike ostvaruje stihove Li-Tai-Peove¹⁶ porculanske krhkosti,

Ide prek mosta, pod kojim gliboko
reka polako zastaje sred hlada,
njiše se kipec, tak čudno naopak:
lipe i vulica maloga grada.

(Tihí varoš)

¹⁶ Usp. Li Tai Pe:

Usred malog ribnjaka,
paviljon je od bijelog
i zelenog porculana.
Kao lađa bijelog tigra
most se pruža, bijel i vitak —
k ovom malom paviljonu.

— — — — —
Na površju malog
i tihog ribnjaka
sve čudno se odrazuje.
Bijeli most je polumjesec,
prijatelji, svi u svili,
piju, pišu uz razgovor,
— ali svi na glavi stoje,
i paviljon od bijelog
i zelenog porculana.

L. PALJETAK

veliki plodonosni olujni oblak nad rane Domjanićeve stihove²³ i oni se upravo zbog toga doimlju sasvim izvještačeno i iskonstruirano, jer je očito da titanska figura Silvijeva nije bila najpogodniji uzor Domjaniću, pjesniku tihih sjetnih ugođaja.

U proljeću si svome lijepe sanke snio
o slavi, o poštenju, sreći; kano sjena
vijek lebdio je lako u snu i na javi
pred tobom lik, u kom si sve to naći mnio.
A kad si došo do njeg — bješe samo žena!

(Ridi Pagliaccio)

premda je i dalje povremeno znao zadržati i njegovu kadencu,

Bože ti koji i staze određuješ,
sitnome mravu i zvijezdama blistavim,
ti koji sunce si u zlato ovio,

(Molitva iseljenikova)²⁴

i njegovu ironičnost,

Al vaša ruka se spustila mirno,
hladna, od oholih ljiljana bljeđa,
dragā tek vjernoga ruskoga hrta,
pseto je samo — al ima i pređa.

— — — — —
Zašto ste stali? Zar ne vidite,
usna mi grešna i ljubavi žeđa?!
Podite dalje, ja imam i srce,
Nesretno srce, što nema ni pređa²⁵

(Noblesse)

Anticipacija ekspresionizma. Domjanić vrlo brzo, zapravo istodobno, usvaja sav rekvizitarij »otmjene dosade« karakterističan za liriku početka stoljeća, za pozlaćeni gipasani

²³ Vidi Domjanić, »Ridi Pagliaccio«.

Na nebu su ti ideali zvjezdama sjali,
a dobri ti ih ljudi s neba iščupali
i zgazili u blato, a ti se sada čudiš.
To tebe boli, boli, hoćeš da poludiš
— Što ljubiš zvijezde, ideale nebom loviš? —

Pjesma je objavljena u *Vijencu* 1895. godine

²⁴ Pjesma je objavljena u *Kolu* MH 1910. godine.

²⁵ Odgovor kao da se nalazi u *Cesarića*.

O srce moje! Da li mržnjom goriš,
il čežnjom jecaš, il zanosom sijaš —
ti svuda vučeš lanac svojih pređa,
i ti si samo iskusni robijaš.

(Srce)

DOMJANIĆ U SUNCU I SENCI

Parnas i Weltschmerz »staračke mladeži«, za sav onaj *spleen* što ga prate zvuci spineta i klavisena, ali uza sve to anticipira u svojim lirskim sklopovima onu disharmoničnost što će je sa sobom donijeti vikor ekspresionizma.

Već se nad »djevu« što »ko zora bješe lijepa, ko ljiljan čista« nadvijaju »črni metuli«

i ruju zadnje nam senje,
oči i dan i življenje,
(Črni metuli)

i već

povrh mirnog grada jastreb-čovjek prijeti,
tisuć smrti²⁶ sprema čovjek na dnu mora.
(Mutna jesen)

U njegovim stihovima već se nazire jedan sinkopirani ritam nejednakih sklopova što će uskoro rezultirati ekspresionističkim slobodnim stihom.

Kako se sve ovo čini daleko,
kao da priviđenje je neko!
Ljudi u gužvi. I hite niz ulicu,
s brigom na licu.
(Ulica)

Nazire se dosta intenzivno njemu toliko strana crta socijalnog protesta što će tek u Krležinim *Pjesmama u tmuni* dobiti svoju pravu žestinu, a tu su i prvi nagovještaji *Auta na korzu*.

Auto u šetnji, sve najskuplja marka.
Šofira dama. I vozi psetance,
nakazu malu, al japansku pravu,²⁷
ljetos i vrpcu je dobila plavu.
A tamo na klupi na kraju parka,
kunja sad radnik bez posla i hrane.
Dalje, u zakutnih ulica klance
vuku se žene, već nešto i pjane.
Sve se tu prodaje: tijelo i duša,
il se bar prodati kuša.

Koliko djece sred stanova vlažnih
umire sad, dok sa sjednica važnih
idu gospoda i, kako se kaže,
oni zaključiče rat proti bijedi.
(Ulica)

²⁶ *Hiljadu i jedna smrt* naziv je Krležine knjige novela iz god. 1938.

²⁷ U Krleže ta »mala nakaza« dobiva ime (Fifi).

L. PALJETAK

Sve se to na kraju ipak završava jednim pomirljivim kršćansko-dostojevskijeuskim »ljubi bližnjega svoga« i kranjčevičevski obojenim buntom što u ovom slučaju ne ide dalje od kletve.

A negdje iz mraka, al nedaleko,
kao da grubo se nasmija neko.
I kletvu je rekô...

(Ulica)

Premda je Domjanić očito poklonik »stare ljepote«²⁸ nad čijim grobom tuguje svoju štokavsko-kajkavsku bolećivu tugovanku, on nije ili naprosto ne može po sili stvari biti gluh za slike »nove ljepote«, te one prodiru, istina vrlo diskretno, i u njegove pjesme.

Po ulicah uskih čudnovata čeljad
koraca tihano i misli da živi,
i boje se sunca i preglasne riječi,
sanjareći gledaju obzor na sivi.
Nad tamnim oblaci tvorničkog dima
katkad se otkrije krpica neba,

(Idila)

On tako, zanemarimo li za čas sav onaj ishitreni zanos futurista, pogađa u samu srž sivila gradskoga života, nastojeći da i »nepoetične« nove stvari pomiri sa svojim modelom »idile«.

Slikarski impresionizam. Već je A. B. Šimić ustvrdio da je karakteristika »za gotovo cijelu poeziju G. Domjanića slikarski impresionizam«. Ne ulazeći u problem tko je »iskreniji«, ne ulazeći u problem »prepisivanja sadržaja« likovnog predloška kakvog Siemiradzskog, Böcklina ili Stucka, smijemo s pravom ustvrditi da je i pero kojim je pisao hrvatski pjesnik Dragutin Domjanić, također nalikovalo kistu, i da se po tome malo razlikovalo od pera suvremenika mu i prijatelja Vladimira Vidrića (iako Domjanić tvrdi da bijahu kontrasti gotovo u svemu). Bolećivo senzibilan na svjetlo i sjenu, na ton i boju, Domjanić je kreirao nekoliko i po ljepoti **slike 1 po podudarnosti boja i zvuka**, jednako uspjelih pejsaža.

Žute se slamnati krovovi,
rijetki se crijepom rumene,
vinograd k suncu se pružio,
prolaze oblaka sjene.

(Sa Sljemena)

²⁸ Vidi A. B. Šimić, *op. cit.*, str. 49.

DOMJANIĆ U SUNCU I SENCIMA

Bijeli se jaganjci sagraju
niz nebesni travnik plavi,
jaganjci s bijelim vrpcama
po svilenom pasu travi.

Sunce se razbi po nasadih
ko prašina zlatna i žarka,
šareni leptiri roje se,
ko leteće cvijeće sred parka.

(Ljeto)

Na kraju se javlja i zajednički im satir,

što se krije
šutljiv u grmlju od šimšira,

i staza po kojoj vladarica srca im ide

tiho da jedva se strunio
i prašak sa bijelog chignona.
Najljepša slika Watteau-ova,
oživjela²⁹ — to vam je ona.

(Ljeto)

Domjanić se prema svjetlosti i tami odnosi isto toliko »moralno« koliko i estetski« varirajući tim senzacijama onako kao što bi glazbenik varirao upotrebu dura i mola, dajući tami povremeno prizvuk pesimizma i rezignacije, a svjetlosti prizvuk optimizma, iako ona kod njega, kako je to već pokazano, izaziva najčešće ono karakteristično, Domjaniću svojstveno, probuđenje. On upravo zbog toga nikada ne dijeli svjetlo od sjene. Prihvaća ih uvijek u njihovu metafizičkom jedinstvu.

Domjanić je pjesnik koji se svojim opusom smjestio između »glomaznoga« i njemu nepodesnoga Kranjčevića i ekspresionizma koji je u hrvatsku književnost donio sasvim novu i drukčiju temperaturu i nove proplamsaje strasti, što su ovom ezoteričnom štovatelju hladovitih perivoja i delikatnih sutonskih ugođaja, gdje se svjetlo i sjena smjenjuju kao bijele i crne tipke na glasoviru, bili daleki i nepoznati iako ih je svojim stihovima na osebujuć, jednako diskretno način znao anticipirati.

U hrvatsku poeziju moderne ovaj bolećivi pjesnik neutaživih sanja, ljubavnik za kojeg žena uvijek bijaše Vi, unio je prepoznatljivu i neponovljivu muzikalnost i osjećaj za gotovo opipljivu plas-

²⁹ Watteauova slika zaista »oživljava« u već spomenutoj Begovićevoj drami: »Iz Watteau-ove slike sišla je i ulazi na pozornicu čitava kostimovana družina. Među njima je nekoliko muzikanata. Društvo je objesno, čavrlja i smije se«.

M. Begović, *op. cit.*, str. 182.

tičnost slike, pa je tako kao majstor toliko isticanih i toliko napadanih »dekadentnih« ugođaja »djelovao na intonaciju hrvatske lirike³⁰ (u cjelini), unijevši u nju jedan specifičan, diskretan, bestrastan,³¹ naivan, ali svakako neponovljiv ton kojim je bio u stanju izraziti osjećanja karakteristična za cijelu tu književnu epohu, zadovoljiti mnogo uspješnije od drugih toliko isticani zahtjev za sinestezijom, i nadahnuti pjesnike naredne epohe (Gorana na primjer),³² koju je rijetkim ali efektnim i iznenađujuće svježim svojim stihovima, više po intuiciji nego po osjećanju nagovještavao, premda se u vremenu očito nije znao dobro snalaziti.

Domjanićeva pojava u hrvatskoj poeziji jednako je prirodna kao i Vidrićeva. Domjanić ga modernošću svojih lirskih sprega i slika često natkriljuje onoliko koliko po strasti (ali kad je strast bila isključiva kategorija vrednovanja književnog djela?) za njim zaostaje. U njega se zna osjetiti i nešto od onog jesenjinovskog bolnog nehaja prema životu,

Vidjeh Vas opet. Još iste su oči,
usne još jednako plaho se smiješe,
kako sam Vama dalek, pa ipak
osjećam kao da jučer to bješe.

— — — — —
Ne žalim mladost, što zalud prošla,
minule sanje i kraj je sad svemu.
— Samo je teško i beskrajno puš'o
Živjeti morat, a nemati čemu.

(Posljednje pismo)

U tamnu onu, tajnu dalj,
pod jablanova sjenu,
niz cestu hitru, beskrajnu,
saonice nek krenu.

— — — — —
Nek snijeg s gránâ sipa se,
Na vjetru vije griva,
A ti mi bliže privij se,
Ti, moja željo živa!

Pa kuda god nas vodi put,
Je l' to nam je svejedno.

(Bijeg)

³⁰ Vidi D. Brozović, *op. cit.*, str. 273.

³¹ I tamo gdje u Domjanića izbije rijetka strast i erotika, ona je i tada nekako naivna i djetinjasta, kao na primjer u pjesmi »Daj ruku«.

Tak mala su ti usta,
al jaki ogenj tam,
daj da ti ga ja zgasim
il da zgorim i sam.

³² D. Brozović, *op. cit.*, str. 273.

DOMJANIĆ U SUNCU I SENCI

Taj zakašnjeli romantik što sanja o plavim lotosima,³³ pjesnik muzikalnih rezignacija u kojeg su bile »u srcu pjesme, a plemstvo u duši« autor je za hrvatsku književnost nezaobilaznih zbirki pjesama.³⁴ »Tu stvara pjesme (ona) sitna kap« što plete trajno aktualan pjesnički »san«.

»Taj san u slapu da bi mogo sjati,
i (ova) kaplja pomaže ga tkati«.

³³ Vidi pjesmu »Noćni lotos«.

³⁴ *Pjesme*, Savremeni hrvatski pisci, knj. 2, Naklada Društva hrvatskih književnika, Zagreb 1909.

Kipci i popevke, Savremeni hrvatski pisci, knj. 43. Naklada DHK, Zagreb 1917.

V suncu i senci, Zagreb MCMXXVII.

Po dragom kraju, Zagreb 1933.

L. PALJETAK

Luko Paljetak: DOMJANIĆ IN SUN AND SHADOW

Summary

Domjanić is a poet whose work even today, hundred years after his birth and forty two years after his death, invites different and often very contradictory reactions. He stands between the »huge« but for him »unsuitable« Kranjčević and the expressionism, the movement which brought a different mood into the croatian literature. Although this poet of delicate, dusk-like atmosphere was not familiar with the particular expressionistic feeling, he sometimes anticipated it in his verse.

He introduced into the poetry of Croatian Moderna a recognizable and *subtle* sense for music and feeling for a palpable plastic image.

The Light in his poetry is a central theme which runs through the whole series of his poems. The touch of light very often creates a specific Awakening, as it could be seen in his masterpiece »Figurice«. He builds a great number of very successful impressionistic images based on the Sun-Shadow antinomy. In this antinomy the Sun becomes a symbol of Joy and Hope, a symbol of the essential Life-force, a source of Awakening and Radiancy, and finally it transforms itself into a metaphysical metaphorical sun.

Domjanić gave a special touch to the whole croatian contemporary poetry. This decadent roccoco-clad Petrica Kerempuh is a figure in the Croatian literature as natural as Vidrić in whose shadow he is usually placed. The tone of his poetry, discrete, passionless and often naive, is unique. His verse could express the feelings characteristic for the whole period and influenced the poets of the period that followed.